

JOSEP M. CASASÚS, VEU I PENSAMENT DEL PERIODISME HISTÒRIC CATALÀ

Lluís Costa

Girona, 17 de juny de 2021

Rector Magnífic de la Universitat de Girona,
Secretari general,
Síndic de la UdG,
Distingides autoritats,
Professors, estudiants, personal de la Universitat,
Amics i amigues,
Josep M.,

És un gran honor per a mi poder fer, avui, l'elogi del doctor Josep M. Casasús i Guri, a qui el Consell de Govern de la UdG ha concedit, a proposta del Departament de Filologia i Comunicació, el doctorat honoris causa. Aquest acte representa, a més, una gran oportunitat per reforçar els estudis de Comunicació de la UdG. Fins no fa massa anys, la migradesa i la precarietat en la docència i recerca en Comunicació a Girona havia estat una malaurada realitat, sens dubte propiciada per la inexistència d'una estructura universitària en aquest àmbit.

Precisament, abans-d'ahir va fer 30 anys de la Primera Conferència Anual de la Societat Catalana de Comunicació, entitat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, que es va celebrar a la Fontana d'Or de Girona (l'actual Caixafòrum). La Junta de Govern de la Societat havia decidit organitzar anualment una trobada a Girona amb l'objectiu d'activar la relació intel·lectual entre els socis de l'entitat i alhora facilitar i estimular l'intercanvi creatiu de coneixements i punts de vista sobre el món de la comunicació. O sigui, s'organitzava una trobada d'estudiosos en comunicació en una ciutat sense estudis universitaris del ram, però amb un enorme pes de la història de la premsa, ja que en aquell moments teníem censades més de 500 publicacions periòdiques a la ciutat de Girona –la primera, la *Gazeta de Girona*, del 1787. Efectivament, aquella Primera Conferència es celebrà el 15 de juny de 1991, i fou allà on vaig tenir el goig de conèixer Josep M. Casasús, una persona que ja era considerada una autoritat en el món del periodisme i en el de la recerca. Pocs mesos després de la celebració de la conferència, el 12 de desembre, les campanes de la catedral van repicar amb força anunciant que el Parlament de Catalunya havia donat llum verda a la creació de la Universitat de Girona.

La realitat actual a Girona és, sortosament, molt diferent. Hi ha una Universitat plenament consolidada i amb un notable prestigi, amb un Departament de Filologia i

Comunicació que acull una Facultat de Lletres on s'imparteix el Grau de Comunicació Cultural i una de Turisme on s'imparteix el Grau de Publicitat i RP. Així mateix, d'altres facultats tenen la comunicació com a eix i eina fonamental en les seves recerques. Disposem del Campus de Comunicació Cultural i Corporativa. La nòmina de tesis defensades a la UdG que tenen la comunicació com a objecte d'estudi creixen de manera lenta però sostinguda.

I avui fem, doncs, un pas més en la construcció de l'edifici de la comunicació a la UdG investint el professor Josep M. Casasús com a doctor honoris causa. El professor Casasús ha tingut, des de fa anys, i de fet encara té, una vinculació molt estreta i productiva amb aquesta Universitat: forma part del Grup de Recerca de Comunicació Social i Institucional i ha col·laborat com a president o membre de tribunal de tesis doctorals defensades a casa nostra.

Si em permeten, abans de glossar la figura del doctor Casasús, voldria fer una reflexió sobre periodisme des de la història.

A l'inici del segle XX, a l'Estat espanyol se succeeixen les primeres discussions sobre les funcions i les pràctiques del periodisme. Aquesta preocupació per definir el fenomen periodístic sorgeix dels mateixos professionals de la premsa. Els plantejaments més innovadors, com són els defensats per Rafael Mainar en el seu treball *El arte del periodista*, publicat l'any 1906, afirmaven que «el periódico de empresa, el periódico al que se quiere motejar llamándole industrial, es el único, el único que puede llegar a ser el periódico ideal». D'aquesta manera, superaven la visió més vuitcentista, com la mantinguda pel figuerenc Teodor Baró, que en la seva obra *El Periodisme*, del 1902, recriminava les noves tendències periodístiques: «Antes el periódico se fundaba en defensa de una idea, mientras que ahora se ha convertido en una empresa industrial, que se explota como otro negocio cualquiera.»

La primera obra teòrica centrada plenament en l'exercici periodístic, i editada a Catalunya és la que sota el títol *Com és fet un diari*, publicà l'any 1918 el gironí Josep Morató i Grau, una figura prou coneguda pel Dr. Casasús, però poc reivindicada per la societat gironina, desaparegut a Barcelona, a la flor de la vida, amb només 43 anys, víctima d'una epidèmia de grip. Ai, aquella epidèmia que hem hagut de recordar massa sovint aquests darrers mesos.

Josep Morató va néixer a Girona el 13 de desembre de 1875; vivia relativament prop d'aquí, de la UdG, al carrer Nou del Teatre número 20. Inicià la seva activitat en el món de les lletres a la seva ciutat, publicant alguns articles en periòdics de tendència

catalanista, i participant en els concursos promoguts per l'Associació Literària. Joan Vinyas i Comas, en les seves memòries, evocà l'etapa juvenil i gironina de Morató: «A primera hora del matí i en algun descans de les seves tasques es passejava solitari per les voltes de la Rambla, amb samarreta i davantal llegint algun paper manuscrit, a frec de nas per la curtedat de vista.»

No sé si els periodistes són molt excèntrics, o potser són molt disciplinats. Suposo que n'hi deu haver de totes classes. Però malgrat que en Morató pogués semblar excèntric, pel que explica Vinyas i Comas, cal considerar que era un home disciplinat.

En plena joventut es traslladà a Barcelona, on exercí de manera molt meritòria l'ofici de periodista. Fou redactor en cap de *La Veu de Catalunya*, en substitució de Raimon Casellas, i com a predecessor –i d'alguna manera mestre– de Gaziel. Sens dubte, però, convé destacar, per damunt d'altres coses, l'aportació teòrica de Josep Morató a la periodística catalana. Morató, seguint i perfeccionant la línia exposada per Mainar, feu palès en la seva obra *Com és fet un diari* molts aspectes del que posteriorment s'ha considerat com a periodisme modern. Defineix la premsa com un instrument d'informació que té com a objectiu arribar ràpidament al públic.

El model de periodisme defensat per Josep Morató exigia una nova estructuració laboral que propiciés una major funció informativa dels diaris, permanentment supeditats a la immediatesa de la notícia: «La Redacció d'un diari no pot ésser regida per hores d'oficina. Cal assegurar que sempre hi hagi algun redactor a punt per realitzar la tasca eventual que es presenti, però no convé lligar-los en desmesura, sobretot els que facin tasca informativa, perquè aleshores, se'n ressent el diari, al qual manca la vivacitat deguda. El diari s'ha de fer tant a fora com a la Redacció, però no exclusivament a una banda o a l'altra.»

No sé per què quan preparava la glossa del doctor Casasús se m'apareixia el record d'en Josep Morató. O sí que ho sé (em penso): el doctor Casasús, com en Morató, ha tingut, com a professional del periodisme, una intensa relació al llarg dels anys amb diversos mitjans de comunicació. Ha estat articulista, defensor del lector, sotsdirector i secretari general de la redacció de *La Vanguardia*, redactor en cap dels diaris *Tele/eXpres* i *Catalunya-Express*, i director de les revistes *Dossier-Mundo* i *Límites*. És col·laborador habitual d'*El Punt-Avui* (a l'*Avui* des del 2008), i de l'*Ara*, diari en el qual publica des del 2012 una secció diària de peces històriques del periodisme català i amb el matís de la seva vinculació amb l'actualitat. Precisament, en l'edició d'avui de l'*Ara* el Dr. Casasús dedica la seva columna a l'escriptora gironina Aurora Bertrana.

El Josep Morató redactor en cap era un home disciplinat, com ho ha estat sempre el Josep M. Casasús redactor en cap. Fixem-nos en la proposta laboral que fa Morató per a un redactor en cap: «En l'aspecte professional ell és el centre del diari (...) a l'hora que ens imaginem esser a les oficines del diari, si bé no hi ha cap redactor, hi ha ben segur el Redactor en cap.»

En Josep M. Casasús ha conjuminat la seva tasca periodística amb l'exercici acadèmic. És doctor en Ciències de la Informació per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), per la seva tesi doctoral sobre el periodisme de Josep Pla, defensada l'any 1985. Va ser la primera tesi dedicada a aquest autor i va suposar el punt de partida dels nous estudis de periodística a Catalunya. La tesi fou mereixedora del premi extraordinari de doctorat. Va estudiar dret i periodisme a Barcelona. Amplià els seus estudis com a becari en centres universitaris de París i d'Estrasburg. Actualment és catedràtic emèrit de periodisme a la Universitat Pompeu Fabra (UPF).

Ha impartit també cursos de doctorat a les universitats del País Basc, Pontificia de Salamanca, Navarra, CEU-San Pablo de Madrid, Vigo, Santiago de Compostela, La Laguna de Tenerife i Sevilla. Ha codirigit màsters a la Universidad Diego Portales, de Santiago de Xile; ha dirigit cursos de postgrau a Buenos Aires i ha impartit, en francès, un curs per a periodistes a Algèria, organitzat per l'Institut Cervantes. Ha pronunciat conferències acadèmiques arreu del món (París, Estrasburg, Estocolm, Luxemburg, Brussel·les, Lisboa, Algèria, Buenos Aires, Santiago de Xile i San José de Costa Rica).

Li ha estat atorgada la distinció Jaume Vicens Vives, del Consell Universitari Català, concedida a la qualitat docent universitària. El lliurament d'aquesta distinció es va fer el 2013 a la Universitat de Girona, quan es va celebrar la inauguració oficial del curs acadèmic 2013-2014. Aquesta distinció li fou atorgada a títol individual en reconeixement a la seva trajectòria professional i acadèmica, i molt especialment per l'atenció constant als nous fenòmens socials i tecnològics i a les qüestions deontològiques, aspectes molt rellevants en l'àmbit acadèmic del periodisme i la comunicació pública. El curs anterior, el doctor Casasús havia rebut el Premi a la Trajectòria Docent atorgat pel Consell Social de la UPF.

El doctor Casasús és un dels investigadors catalans sobre el periodisme i la comunicació que ha publicat més llibres i articles relatius a aquestes matèries. Autor del primer tractat en llengua castellana que abordava l'anàlisi estructuralista dels mitjans de comunicació, *Ideologia y análisis de medios de comunicación* (1972), que ha tingut una extraordinària projecció universitària a Catalunya, Espanya i l'Amèrica Llatina. El doctor

Casasús és i ha estat un autor important en la recuperació de la tradició del periodisme català. Ha estudiat grans autors com Josep Pla o Eugeni d'Ors i els ha incorporat a la pràctica professional actual. És per això que la seva obra té una dimensió històrica i cal que com a tal sigui estudiada. Josep M. Casasús ha recollit l'aportació dels periodistes més rellevants del nostre país. L'any 1991 publicava *Periodisme que ha fet història*, i el 2011 *Crònica d'un país. 15 articles imprescindibles*. Per aquestes pàgines s'hi passegen, a més dels esmentats Pla i d'Ors, periodistes/literats o viceversa com ara Jaume Balmes, Valentí Almirall, Jacint Verdaguer, Prat de la Riba, Carles Soldevila, Eugeni Xammar, Josep M. de Sagarra, Gaziel, Carles Sentís, Irene Polo, Josep M. Planes, Tísner, Sempronio, Carles Rahola, Ibáñez Escofet o Josep M. Espinàs. Aquests llibres de Casasús han esdevingut un referent en els estudis superiors sobre periodística analítica i comparada. En el seu afany per reivindicar el patrimoni periodístic català, Casasús ha dirigit recentment, l'any 2020, el *Diccionari històric de periodistes catalans*.

El doctor Casasús analitza, doncs, grans autors de la llengua catalana i d'aquests estudis en surt una proposta tècnica, pròpia del periodisme català. Proposa la periodística com a matèria acadèmica específica que analitza els continguts dels mitjans de comunicació amb una perspectiva social, i examina el procés comunicatiu des que es produeix l'esdeveniment fins que el receptor accedeix a la informació a través d'un mitjà. També ha destacat en la recerca i en la transferència de coneixement en matèria de periodística dels autors i dels gèneres amb una perspectiva històrica i comparada a partir de la realitat catalana. Un llibre cabdal en aquest sentit és *Periodística catalana comparada*, publicat l'any 1993; ho són, també, *El periodisme a Catalunya*, de l'any 1987, i *El pensament periodístic a Catalunya*, de l'any 2011.

Ha fundat i dirigit revistes acadèmiques: *Periodística* (editada per la Societat Catalana de Comunicació), *Textual & Visual Media* (editada per la Sociedad Española de Periodística), i *Catalan Social Sciences Review* (editada per l'Institut d'Estudis Catalans per promoure la projecció internacional de la recerca catalana). Va ser director de la revista *Anàlisi*, editada per Universitat Autònoma de Barcelona.

L'any 1980 fou elegit pel Parlament de Catalunya, per consens de tots els partits polítics, membre del primer Consell Assessor de Ràdio Televisió Espanyola a Catalunya.

És membre emèrit de la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'Institut d'Estudis Catalans, on ha ocupat els càrrecs de secretari, tresorer i vicepresident de la secció de Filosofia i Ciències Socials, i actualment exerceix com a delegat de l'IEC a la Societat Catalana de Comunicació. Ha format part del Consell Supervisor del

TERMCAT, a proposta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. És l'actual Síndic de Greuges de la UPF, universitat on fundà els Estudis de Periodisme i on dirigí el Departament de Comunicació i en fou degà. És investigador del Grup de Recerca en Comunicació Científica (GRECC-UPF), i ha estat director de l'Observatori de la Comunicació Científica-UPF.

Ha estat guardonat amb diversos premis i reconeixements pels seus treballs periodístics, la seva feina docent i la implicació amb el territori. Com a articulista ha obtingut els premis Gaziel, Avui, Antoni de Senillosa, i Joan Mañé i Flaquer. Com a assagista ha guanyat prestigiosos premis catalans de l'especialitat: el Xarxa, el Josep Vallverdú, concedit a Lleida, i el Carles Rahola, concedit a Girona. Com a poeta ha estat distingit amb el Premi Rafael Sari 2014, convocat per l'Obra Cultural de l'Alguer.

Ha rebut també el Premi Capital de la Sardana 2015 en la categoria de Promoció i Difusió per la seva activitat periodística de divulgació sardanista, i el Premi Pica d'Estats 2014 pel conjunt dels seus articles sobre els Pirineus.

L'any 2011 va rebre la Creu de Sant Jordi. En l'acte de concessió es va fer constar que «el periodista i catedràtic universitari Josep Maria Casasús i Guri era mereixedor de la Creu de Sant Jordi per la seva trajectòria als mitjans de comunicació i per la seva prestigiosa activitat acadèmica, com a pioner en la recerca, divulgació i projecció del nostre periodisme, i per la seva extensa obra assagística».

Pel perfil que he intentat dibuixar, de manera, sens dubte, excessivament sintètica, pel seu compromís amb la UdG i la consolidació dels estudis de Comunicació, sol·licito, al Rector Magnífic, en nom del Departament de Filologia i Comunicació, de la Facultat de Lletres i de la de Turisme, que s'atorgui i es confereixi el grau de doctor honoris causa al professor Josep M. Casasús i Guri.